

پرورش و نگهداری مرغ عشق

Breeding and keeping of Budgerigar

سامان حسین آبادی^۱، اشکان غلامی^۲

^{۱،۲} دانشجویان کارشناسی گروه علوم دامی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران

*نویسنده مسئول: ppm1376@gmail.com

مقدمه

مرغ عشق پرندۀ ای از راسته طوطی سانان است که مانند اغلب پرندگان زینتی از قاره استرالیا به دیگر کشورها منتقل شده است. این پرندۀ، نخستین بار توسط زیست شناسی به نام سر جان گلد در سال ۱۸۴۰ به انگلستان منتقل شد. تقاضای بالا برای خرید و نگهداشتن این پرندۀ موجب شد تا کشتی های زیادی دست به انتقال این پرندگان به اروپا به خصوص انگلستان، هلند و بلژیک، بزنند اما در طول سفر چند هفته ای، تنها فقط تعداد اندکی از آنان سالم به اروپا می رسیدند. مرغ عشق حیوانی اجتماعی است و توانایی های بالایی را دارا می باشد لازم الذکر است که این حیوانی خجالتی می باشد. در صورتی که از ابتدای تولد با انسان زندگی کند، می تواند دست آموز شده و حتی مانند بیشتر انواع طوطی ها تا حدودی سخن بگوید. این طوطی جزء محبوب ترین پرندگان زینتی است؛ زیرا دلایلی همچون قیمت پایین و نگهداری راحت این پرندۀ در محبوبیت آن بسیار موثر است. در این نوشته سعی بر این است که مرغ عشق به خوانندگان این مطلب معرفی گردد.

خصوصیات ظاهری

طول بدن این پرندۀ ۱۶ تا ۲۰ سانتی متر می باشد و در رنگ های سبز، آبی، سفید، زرد و مخلوطی از این رنگ ها در بازار عرضه می شود. عمر انواع وحشی آن ۱۰ تا ۱۴ سال و عمر نوع اهلی آن اغلب کمتر از پنج سال است. البته در میان مرغ عشق های اهلی گاه عمر ۱۱ ساله نیز مشاهده شده است. در طبیعت به کمک منقار قوی و شکل انگشتان پاهایش (دو انگشت رو به جلو و دو انگشت رو به عقب) به راحتی از شاخه ها بالا می رود. مرغ عشق ماده در هر نوبت به طور متوسط ۴ تا ۶ تخم می گذارد و جوجه های این پرندۀ، ۱۶ تا ۱۸ روز بعد از تخم بیرون آمده و ۲۴ تا ۲۸ روز در لانه می مانند. در طول این مدت جوجه ها به شدت وابسته به مادر می باشند.

نژادهای معروف این پرندۀ

۱- مرغ عشق کله چتری: در این نوع مرغ عشق، سر پرها به شکل چتر دیده می شود و رنگ های مختلفی را داراست.

۲- مرغ عشق انگلیسی: این مرغ عشق از لحاظ جثه، بزرگ تر و درشت تر از گونه های معمولی است. بزرگی جثه این گونه با اصلاح نژاد توسط پرورش دهندگان انگلیسی صورت گرفته است.

۳- مرغ عشق معمولی: این گونه همان گونه مرغ عشق استرالیایی است و به رنگ های مختلف دیده می شود.

۴- مرغ عشق فری: این مرغ عشق اخیراً در اثر اصلاح نژاد به وجود آمده است. در این گونه پرها کل بدن به دو صورت فردار می باشد، این گونه در حال حاضر به دو رنگ سبز و زرد یافت می شود و بسیار کمیاب و نادر است؛ زیرا در آن ها ژن های کشنده ای وجود دارد که آن ها را تا قبل از رسیدن به سن تولید مثل می کشد.

نکات قابل توجه در هنگام خریداری

سن مناسب برای خرید این پرندۀ شش تا هفت هفتگی است. هنگام خرید به وضعیت پرها دقت کنید، چرا که نشانه خوبی از وضعیت کلی هر پرندۀ است. در پرندۀ سالم

شکل ۱- دو ردیف بالا تغییر رنگ توده مومی جنس نر در سن‌های مختلف از چپ به راست و دو ردیف پایین نشان‌دهنده آن تغییرات در جنس ماده است.

رفتارشناسی و شکل سر نیز در این زمینه کمک شایانی می‌نمایند. نرهای بالغ، دارای سر گردتری در مقایسه با ماده‌ها می‌باشند. به علاوه از لحاظ رفتارشناسی، نرهای بالغ، اجتماعی، پر سر و صدا و شاداب هستند. مرغان عشق ماده، دارای ناحیه پشت سری مسطح می‌باشند. از سوی دیگر از نقطه نظر روان شناختی، ماده‌ها آرام‌تر و غیراجتماعی‌تر از نرها هستند.

محیط و شرایط زندگی

مرغ عشق به سادگی در شرایط عادی از لحاظ دما و رطوبت، می‌تواند زندگی کند. حداقل ابعاد قفس برای یک یا دو مرغ عشق باید ۴۵ (عرض) در ۴۵ (طول) در ۶۰ (ارتفاع) سانتی‌متر باشد، هر چند نباید فراموش کرد که هر جانداری از منزل بزرگ‌تر استقبال می‌کند. در محل‌های پر رفت و آمد و پشت پنجره که نور آفتاب دائم به آن‌ها بتابد، محل مناسبی برای نگهداری مرغ عشق‌ها نیست؛ زیرا اگر مرغ عشق زیاد زیر نور آفتاب بماند، سگته می‌کند. بایستی توجه داشت که استرس برای پرندۀ مضر بوده و هرگونه سر و صدای اضافی باعث خواهد شد تا پرندۀ شما زودتر بیمار شود.

مرغ عشق به محیط اطراف خود عادت می‌کند و نباید جای قفس پرندۀ را تغییر داد. قفس این پرندۀ باید جایی روشن و تا حد ممکن ساکت، قرار گرفته باشد. قفس

پرہا صاف، شفاف و درخشان می‌باشد، در حالی که پرندۀ بیمار، کِسل و پرہای ژولیدہ‌ای را دارا می‌باشد. چشم‌ها باید شفاف، درخشان و فاقد تورم باشند. پاها به راحتی توانایی گرفتن میله قفس را داشته باشند، اطراف مخرج طبیعی و پرندۀ شاداب باشد.

تعیین سن مرغ عشق

روش اصلی محاسبه سن مرغ عشق، از طریق حدقه چشم است. عدسی چشم این پرندۀ مقلد بین یک تا چهار ماهگی، به رنگ سیاه زغالی بوده و به علاوه در دورۀ مزبور، چشم فاقد حدقه است. حدقه چشم در سنین چهار تا هشت ماهگی، به رنگ خاکستری تیره درآمده و از هشت ماهگی به بعد، رنگ حدقه چشم خاکستری یا سفید خواهد گشت. نژادهای اصلاح‌شده با سایر مرغان عشق اصیل، متفاوت می‌باشند. برای نمونه در نژادهای لوتینو و آلبینو، رنگ چشم قرمز و رنگ حدقه روشن است. مدور بودن چشم و تلالو آن نیز، انعکاس دهنده سن پایین مرغ عشق می‌باشد.

روش دیگر محاسبه سن مرغ عشق، خطوط صورت است. مرغان عشق بالغ، دارای خطوط صاف و یک‌دست می‌باشند. نکته قابل توجه در تعیین سن پرندۀ این است که هر چه سن پرندۀ کمتر باشد، قابلیت یادگیری بیشتری دارد. لازم الذکر است که ماده‌های جوان با محیط سازگارتر بوده و تمایل بیشتری به جفت‌گیری دارند.

تشخیص جنسیت مرغ عشق

رنگ توده مومی شکلی که ناحیه حاوی سوراخ‌های بینی را می‌پوشاند، در میان جنس نر و ماده متفاوت است. لازم به ذکر است، نرهای متعلق به نژادهای آلبینو و لوتینو تمام طول عمر خویش دارای توده مومی شکل صورتی- ارغوانی می‌باشند.

همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، رنگ توده مومی شکل در جنس نر نابالغ این پرندۀ، صورتی و بنفش است و در سن بالغ آن، آبی رنگ است. این رنگ برای ماده‌ها قبل از بلوغ، آبی کم‌رنگ و سفید است و بعد از آن، قهوه‌ای می‌شود.

پرنده باید در ارتفاع بالا قرار گیرد تا پرنده به همه چیز مسلط باشد و احساس ترس نکند. اگر مثلاً قسمتی از قفس رو به دیوار باشد به طوری که مرغ عشق احساس امنیت بیشتری کند برای او مناسب خواهد بود.

قفس این پرندگان را حداقل هفته‌ای یکبار تمیز کنید و آب و دانه تازه را به صورت روزانه در اختیار آن‌ها قرار دهید. قرار دادن اسباب بازی‌های ساده در قفس برای آن‌ها می‌تواند آن‌ها را خوشحال کند؛ مانند توپ کوچک، حلقه آویزان شده از سقف و غیره.

مرغ عشق، در طبقه‌بندی جانورشناسی پرندگان، در گروه شاخه‌نشینان قرار دارد. پس بهتر است قفس آن دارای یک میله باشد که جانور روی آن بنشیند. این جانور باید هر ماه حمام داده شود، در غیر این صورت از کک و کُنه اشباع می‌شود. می‌توان این جانور را زیر دوش گرفت. برای شستشوی این پرنده هرگز از شامپو بچه و شامپو خرگوش و گریه استفاده نشود. همچنین می‌توان ظرفی که حدود ۳/۵ سانتی متر آب دارد و طول آن کمی بزرگ‌تر از طول پرنده‌ها است را در قفس قرار داده و به آرامی قفس را در نور ملایم آفتاب یا در جایی که آفتاب غیر مستقیم می‌تابد، بگذارید. بعد از مدتی به آبتنی و حمام می‌پردازد.

زمان نوردهی

زمان نوردهی در مراحل زندگی این پرنده بسیار متفاوت است. به طوری که در حالات عادی، نور روزانه برای پرنده کفایت می‌کند. در زمانی که پرنده دارای جوجه است؛ باید در زمان اتمام نور طبیعی، نور مصنوعی هم در اختیار پرنده قرار داد تا فرصت غذا دادن به جوجه‌ها را داشته باشند. این نوردهی می‌تواند حدود ۱۶ ساعت باشد.

پرواز آزاد

بعد از هفت تا هشت هفته‌ای که پرندگان در قفس بودند و به محیط قفس عادت کردند، می‌توانید آن‌ها را آزادانه در اتاق پرواز دهید.

ابتدا در و پنجره‌ها را ببندید، پرده‌ها را بکشید، به گونه‌ای که شیشه‌های صاف معلوم نباشند. بعد وسایل خطرناک مانند بخاری و ... را خاموش کنید یا از دسترس پرنده دور سازید. سپس در قفس را باز کنید، بعد از مدتی پرنده‌ها از قفس بیرون می‌آیند در اتاق چرخی می‌زنند و بعد از ۲۰ الی ۳۰ دقیقه دوباره به قفس باز می‌گردند.

آموزش دادن

در کل، مرغ عشق پرنده نسبتاً باهوشی است و حتی می‌تواند تا حدی آموزش ببیند. برای این کار شما می‌بایست یک جوجه را بعد از این که چند روزی از بیرون آمدن آن از تخم گذشته و به طور کلی به استقامت کافی رسیده از پدر و مادر جدا کرده و خود او را بزرگ کنید. توجه داشته باشید که پرنده هرچه بیشتر در لانه مانده باشد، استقامت بیشتری پیدا کرده است و هر چه زمان بیشتری را برای تعداد کمتری جوجه، اختصاص دهید، نتیجه بهتری را بدست می‌آورید.

بعد از جدا سازی جوجه از پدر و مادر، در مدت زمان دو تا سه روز اول می‌توانید او را در دست گرفته و او را با خود و محیط آشنا نمایید. برای تغذیه هم می‌توانید دانه‌های مخصوص آن که با نام دان پلیت در بازار موجود هستند، تهیه کرده و بعد از این که آن را با آب خمیر کردید به جوجه بدهید. جوجه مرغ عشق را تا یک هفته اول در قفس نگذارید.

برای آموزش نیز، بهترین موقع هنگام غذا دادن به جوجه است؛ یعنی دقیقاً استفاده از قوانین شرطی سازی حیوان به انجام یک عمل مشخص و دریافت غذا به عنوان پاداش انجام کار درخواست شده. جهت آموزش به مرغ عشق یک نکته را به خاطر داشته باشید: تکرار.

نکاتی که باید برای گرفتن جوجه‌های بیشتر مورد توجه قرار گیرند:

- ۱- نگهداری مطلوب و صحیح این پرنده
- ۲- به حداقل رساندن اضطراب و استرس پرنده
- ۳- استفاده از لانه مناسب برای پرنده: لانه این پرنده اغلب به صورت مکعب مستطیل می‌باشد و مستقیماً روی کف لانه تخم می‌گذارد. لانه‌ها به صورت چوبی و پلاستیکی در پرنده فروشی‌ها عرضه می‌شوند. در مکان ورودی لانه باید چوبی قرار داشته باشد تا پرنده برای ورود و خروج به لانه مشکلی نداشته باشد. کف لانه در مکان تخمگذاری کمی گودتر است. لانه را می‌توانید پس از هر سری جوجه کشی تمیز کنید.
- ۴- صداهای محرک: با نگهداری چند جفت از این پرنده در یک مکان، به صورتی که بین قفس‌ها حایلی وجود داشته باشد تا مانع از پرخاش و جنگ بین آن‌ها شود، می‌تواند در تحریک آن‌ها به جفت‌گیری موثر باشد.

۵- سن: سعی کنید سن پرنده‌های نر و ماده برای جفت‌گیری مناسب باشد.

۶- فصل: فصل جفت‌گیری این پرنده معمولاً در بهار و تابستان توام با هوای مناسب و نوردهی بیشتر انجام می‌پذیرد.

۷- نوع و رنگ: پرندگان هم رنگ و هم نوع زودتر جفت می‌شوند و در ضمن نژاد آن‌ها هم تداخل پیدا نمی‌کند.

۸- تقویت تغذیه‌ای پرنده: قبل و بعد از فصل تولیدمثل بسیار مهم است و این نکته را هرگز نباید فراموش کرد تا همواره پرنده‌هایی سالم و شاداب داشته باشید.

تغذیه

غذای اصلی مرغ عشق در اسارت و آزادی دانه است. مرغ عشق در طبیعت از دانه‌ها و مواد غذایی نزدیک به زمین استفاده می‌کند که شامل دو تا هشت دانه مختلف می‌شود. غذای مناسب مرغ عشق شامل دانه قناری و ارزن می‌باشد و برای بالانس کردن آن اضافه کردن یک دانه روغنی (مانند تخم کتان) لازم است. به دلیل این که دانه‌ها دارای چربی و کربوهیدرات فراوان، پروتئین و مواد مغذی اندک هستند که تغذیه آن‌ها فقط با دانه‌ها سبب کاهش عمر پرنده و مشکلات سلامتی برای او می‌شود. برای حل این مشکل باید به مرور غذای پرنده را به سمت دان‌های پلت شده و آماده تغییر داد. دان‌های پلت شده می‌توانند ۸۰-۷۵ درصد غذای پرنده را شامل شوند. علاوه بر این‌ها سبزیجات (مانند هویج و کلم)، میوه‌های تازه (مانند سیب و انگور) و نیز مکمل‌ها توصیه می‌شود. باید توجه داشت که هر نوع تغییر جیره به تدریج انجام شود.

مکمل: دو مکمل مهم برای مرغ عشق سنگ‌ریزه (یا شن) می‌باشد. پرندگان دانه‌خوار قبل از خوردن دانه اقدام به خوردن سنگ‌ریزه می‌کنند. سنگ‌ریزه کف دریا یک منبع با ارزش از کلسیم است. در ضمن پرنده جوان از این سنگ‌ریزه‌ها برای اصلاح منقارش نیز استفاده می‌کند. بهتر است در جایی ثابت باشد تا توسط پرنده جابجا نشود.

سبزیجات و میوه: میوه‌ها و سبزیجات نباید بیش از ۲۵-۲۰ درصد جیره پرنده باشد بلکه باید به صورت قطعات ریز در ظرفی جدا درون قفس پرنده قرار داده شوند. سبزیجاتی مثل شوید، جعفری، کاهو (برگ کاهو

دارای طبیعتی سرد دارد و تأمین کننده کلسیم و آهن است و همچنین اشتها آور و ضد یبوست می‌باشد)، هویج (دارای طبیعتی گرم است و سرشار از ویتامین A و املاح معدنی است) و میوه‌هایی چون سیب (دارای طبیعتی معتدل بوده و سرشار از ویتامین‌های گوناگون است) را همواره در برنامه غذایی آن‌ها شامل کنید.

تخم مرغ: تخم مرغ را به صورت آب‌پز شده در اختیار آن‌ها بگذارید (هفته‌ای یک یا دو مرتبه).

جوانه‌ها: کامل‌ترین و حیاتی‌ترین بخش جیره غذایی مرغ عشق است (که متأسفانه بسیار مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد). دانه‌ها در هنگام جوانه زدن، سرشار از ویتامین‌ها و پروتئین‌ها، املاح معدنی، کربوهیدرات‌ها و قندهای طبیعی می‌شوند و برای مصرف مرغ عشق‌ها بخصوص جوجه‌ها بسیار مفید است. توصیه می‌شود که حداقل هفته‌ای یک بار به آن‌ها جوانه گندم داده شود.

بیماری‌ها

در شماره بعدی نشریه علمی- تخصصی دامپستیک، مطالبی در رابطه با بیماری‌های این پرنده ارائه خواهد شد.

منابع

- سالاری، ج. (۱۳۹۲). "پرورش پرندگان زینتی". انتشارات مرز دانش، چاپ اول، تهران، ایران.
- ملک شاهی مقدم، ع. (۱۳۹۰). "راهنمای کاربردی نگهداری پرورش و بیماری‌های مرغ عشق". انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی، چاپ اول، تهران، ایران.